

יום הזיכרון לשואה ולגבורה

מיומנה של אנה פראנק

מבוא

- ציונו** של יום השואה במדינת ישראל מחייב אותנו לחשוף גם ילדים הצעירים לשואה, גם אם אנחנו חושבים שזה הדבר הנכון לעשות, וגם אם לא. ביחידה זו בחרנו להתמקד בסיפורה של אנה פראנק מכמה סיבות:
- יומנה של אנה פראנק מתאר את הרדיפות אחר היהודים ואת ההכרח של היהודים להסתתר, ועם זאת, הוא עוסק ברובו בחיי היהודים בתקופת השואה ולא בזוועות השואה. לצד ביטוי של רגשות קשים מאוד, אפשר למצוא ביומנה של אנה גם ביטויים של תקווה. ואף סיפורה של אנה פראנק מסתיים ברע, אפשר להדגיש שאף על פי שיהודים רבים נספו בשואה, רבים הצליחו לברוח למקום בטוח או להתחבא עד תבוסת הנאצים ולהינצל.
 - יומנה של אנה פראנק נכתב מנקודת מבט של ילדה.
 - סיפורה של אנה פראנק הוא אחד החיבורים הנקראים ביותר על פשעי הנאצים, והוא הפך לנכס צאן ברזל בתרבות היהודית והעולמית.

מטרות היחידה

- // התלמידים יכירו את דמותה של אנה פראנק, את סיפורה וכמה קטעים מיומנה.
- // התלמידים ילמדו מעט על תקופת השואה.
- // התלמידים ישוחחו על דרכים להתמודד עם קושי ועם מצוקה.

חלקי היחידה

- חלק א:** דברי רקע על יום השואה, על תקופת השואה ועל משפחת פראנק
- חלק ב:** מיומנה של אנה פראנק
- חלק ג:** "גילוי המחבוא" ו"זוכרים את אנה פראנק" (למעוניינים להרחיב בנושא הבאנו כמה קטעים נוספים להעשרה בסוף הקובץ הזה)
- סיום:** משימה אישית

חלק א: דברי רקע על יום השואה, על תקופת השואה ועל משפחת פראנק

- 1 פתיחה – על שם היום ומשמעותו
נשאל את התלמידים מה ידוע להם על יום השואה: היום הזה נקרא "יום הזיכרון" – מה אנו זוכרים ביום הזה? מה עושים ביום הזה?
נשלים את ידיעות התלמידים בקריאת הקטע המידיעי בעמ' 84.

- 2 רקע – על תקופת השואה ועל משפחת פראנק
לאחר קריאת הקטע המידיעי בעמ' 85, נבקש מן התלמידים לסכם את הנאמר בו במילים שלהם.

חלק ב: מיומנה של אנה פראנק

- 1 חיי היהודים בהולנד בתחילת המלחמה
הקטע הראשון מיומנה של אנה פראנק (עמ' 86) מציג את חוקי הגזע שנחקקו בהולנד אחרי שנכבשה בידי גרמניה הנאצית. חוקים דומים נחקקו במדינות הרבות האחרות באירופה שכבשה גרמניה הנאצית.
הקטע מלווה בשאלת חשיבה, והיא עשויה לאפשר לתלמידים לדמיין את קשיים שהיהודים בתקופת השואה התמודדו אתם ולהבין אותם.

- 2 דירת המסתור
האיור בעמ' 86 צויר על פי צילום של דלת הכניסה לדירת המסתור שבה התחבאה משפחת פראנק.
הבית שבו הסתתרה משפחת פראנק הוא היום מוזיאון, אחד מאתרי התיירות הפופולריים ביותר באמסטרדם.

- 3 החיים במחבוא
• בקטע השני מיומנה של אנה פראנק (עמ' 87 למעלה) מבטא את תחושותיה של אנה במסתור.
אנה משווה את עצמה לציפור בכלוב.
• שאלה 1 בוחנת את הבנתם של התלמידים את ההקבלה הזאת.

- הקטע השני, באותו עמוד למטה, עוסק במחסור במזון.
• שאלה 2 מדגישה שאנה מצליחה להתייחס בהומור לסעודות העלובות שמהן חייתה המשפחה.
אפשר לשאול את התלמידים אם, לדעתם, יש בשמירה של חוש הומור במצבים לא קלים, סוג של אומץ, או דרך להתגבר על הקשיים. בקשו מהתלמידים לנמק את תשובותיהם.

4 אנה אינה מתייאשת

- ברוח זו נקרא עתה את הקטע הרביעי מיומנה של אנה פראנק (עמ' 88). בקטע הזה מובא עוד היבט של חיי היום-יום של אנה בדירת המסתור: אנה נמנעה מלצאת החוצה, אך לא נמנעה מלהביט החוצה מהחלון וליהנות מהמראות שבחוץ.
היא הציצה מהחלון רק למשך רגעים ספורים, וכשעשתה זאת כאשר הסתתרה מאחורי הווילון, וגם

לא ניקתה את האבק שכיסה את הזגוגיות החלון כדי שהשכנים לא יחשדו שאנשים חיים בדירה. ולמרות כל זאת, ידעה אנה להתפעל מהמראות ולמצוא ביופיו של הטבע מקור לתקווה.

● שאלת החשיבה מסבה את תשומת לב התלמידים להשפעת מזג האוויר על מצב רוחנו (ואפשר להרחיב זאת להשפעת הטבע בכלל). מזג האוויר המשתפר שיפר את מצב רוחה של אנה למרות המצב הקשה שהייתה בו, וגם עניין זה מעיד על כוח הקיות שהיה בה.

● דיון באמרתו של רבי נחמן מברסלב (אפשר גם לשיר את האמרה):

רבי נחמן היה אומר: "אסור להתייאש".

דבריו של רבי נחמן מברסלב, שחי לפני כמאתיים שנה, מובאים כאן כדי לסיים את היחידה בנימה חיובית יותר.

בעקבות קריאת הדברים אפשר לדון בשאלות:

● כיצד עזרה התקווה לאנה להחזיק מעמד?

אפשר לשער שגם העלאת רגשותיה על הכתב סייעה לאנה בכך.

● האם אפשר לצוות על בני אדם צווים בתחום הרגשות? האם אדם מסוגל להימנע מייאוש?

הייאוש מחליש ואילו התקווה נותנת כוח. אפשר לראות בדבריו של רבי נחמן עידוד לאמץ חשיבה חיובית (ולא צו מחייב): אם למרות כל הקשיים, האדם מצליח לחשוב גם על הדברים הטובים שבחיו ולפתוח פתח לתקווה שיבואו ימים טובים יותר, סיכוי להתמודד כראוי עם מחשבות קשות ועם פחדיו טובים יותר. אפשר להניח שהתקווה להינצל ולחזור לחיים רגילים היא שעזרה לאנה להחזיק מעמד, ואילו הייתה יודעת שבסופו של דבר לא תצליח להינצל, היו חיייה במחבוא קשים אף יותר.

חלק ג: גילוי המחבוא וזוכרים את אנה

1 קריאת הקטע על גילוי המחבוא

חשוב להדגיש שסיפורה של אנה נגמר רע, אך שהיו יהודים רבים שהצליחו לעבור את "סופת" השואה בדרכים מדרכים שונות וניצלו.

2 דבריו של אהוד הבלש

● דברי הבלש חשובים משום שהם ממחישים לתלמידים שכיום מצבנו אחר – היום מדינת ישראל קיימת, וכל יהודי בעולם יכול למצוא בה מקלט.

● כדאי לשאול את התלמידים מדוע אהוד לובש כחול-לבן ביום השואה.

3 זוכרים את אנה

● קריאת הקטע המידעי "זוכרים את אנה פראנק" (עמ' 89).

● נקודה למחשבה:

יומנה של אנה פראנק ויומנים אחרים שנכתבו בתקופת השואה הם עדות חשובה על מה שאירע בתקופה זו. עם זאת, אפשר לשאול את עצמנו אם אין בפרסום של יומן אישי משום פגיעה בפרטיותו של האדם שכתב אותו. במקרה של יומנה של אנה פראנק, אפשר לספר לתלמידים:

-- נראה שאנה התכוונה לפרסם את יומנה לאחר המלחמה (ביומן המקורי יש משפטים שאנה "שיפצה" כדי שיהיו מתאימים יותר לפרסום). ועם זאת, יכול להיות שבסופו של דבר פורסמו קטעים שאנה הייתה משמיטה אילו הייתה מוסרת בעצמה את היומן לפרסום.

-- שהיומן נערך, ואביה של אנה פראנק ביקש להשמיט ממנו קטעים שנראו לו לא ראויים.

● אם אתם מעוניינים להרחיב בנושא, ראו גם את קטעי ההעשרה בנושא בסוף הקובץ הזה.

● שאלה 3 מאפשרת לתלמידים לתת ביטוי אישי למחשבות שעלו בהם בעקבות קריאת הקטעים מיומנה של אנה פראנק.

סיום: משימה אישית

מטרת פעילות הסיום היא לאפשר לתלמידים לתת ביטוי לא מילולי לרגשותיהם לאחר שלמדו על תקופת השואה.

העשרה – גילוי היומן ומסירתו לאוטו פראנק, אביה של אנה

בתום המלחמה חזר אוטו פראנק, אביה של אנה, להולנד. הוא נפגש עם מיפ חיס וֶפּ ווסקאול, הנשים שסייעו למשפחת פראנק כאשר שהו במסתור, וקיבל מהן את יומנה של אנה שנמצא בדירת המסתור לאחר שהמסתתרים בה נעצרו.

- אפשר לשאול את התלמידים: כיצד, לדעתכם, הרגיש אביה של אנה כאשר קיבל לידיה את היומן? כיצד הגיב? לפניכם דבריו של אוטו פראנק:

כאשר חזרתי ולאחר ששמעתי שילדותי לא יחזרו, מיפ נתנה לי את היומן שניצל... תקופה ארוכה לא יכולתי לקרוא אותו. ואני חייב לומר שמאוד הופתעתי מהמחשבות העמוקות שהיו לאנה... זאת הייתה אנה אחרת ממה שהכרתי כבתי. היא באמת אף פעם לא הראתה את הרגשות הפנימיים האלה.
(מתוך ריאיון עם אוטו פראנק, מוזאון אנה פראנק, אמסטרדם)

- אפשר לשאול את התלמידים: מדוע, לדעתכם, לא קרא האב את היומן מיד? כיצד, לדעתכם, השפיע עליו גילוי היומן?

אוטו פראנק החליט לפרסם את יומנה של אנה. הוא ראה בכך דרך להנציח את בתו. ומעבר לכך, הוא ראה ביומן עדות חשובה על התקופה הנוראה שעברו קורבנות הנאצים באירופה, ועדות ליכולתה של נפש האדם להתמודד עם הרשע שבעולם.
אוטו פראנק התכתב עם רבים מקוראי היומן (ילדים ומבוגרים) שביקשו להגיב עליו. במכתב לאחת הקוראות הצעירות הדגיש אוטו פראנק שהוא חש שאנה השאירה לו משימה:

אני מקווה שיומנה של אנה ישפיע על חייר, ובנסיבות שבהן את חיה, תפעלי למען אחדות ושלו.
(שם)
שנים רבות לאחר המלחמה כתב אוטו פראנק:
אני כמעט בן 90 וכוחותי אוזלים, אך המשימה שקיבלתי מאנה ממשיכה לחזק אותי: להיאבק למען פיוס זכויות אדם בעולם כולו.
(שם)

- אפשר לשאול את התלמידים: מה הייתה המשימה שקיבל האב מאנה, וכיצד חיזקה אותו המשימה הזאת?

לפניכם קטע נוסף מיומנה של אנה, קטע המביע אמונה בטובה של אנושות ותקווה לעתיד טוב – למרות הכול:

פלא גדול הוא שעוד לא התייאשתי מכל תקוותי – שכן לכאורה הן אבסורדיות שאין להגשימן. אף על פי כן, אני דבקה בהן, מפני שעל אף הכול, עודני מאמינה כי יצר האדם טוב בלבד פנימה. אינני יכולה ואפילו רציתי, לבסס את הכול על מוות, סבל ואנדרלמוסיה. אני רואה את העולם הולך והופך לשימון, אני שומעת את קול הרעם המתקרב, וסופו לקטול גם אותנו. אני חשה את ייסוריהם של מיליוני בני אדם – ובכל זאת די לי לשאת את עיני לשמים ומיד אני חוזרת ומאמינה כי הכול יסתיים בכי טוב, כי גם רעה הזו תכלה מן הארץ ושלוה ושלום ישובו לעולם.
(15 ביולי 1944)

(על פי אנה פראנק – יומנה של נערה, הוצאת דביר, תל אביב 1999)

